

Nr 34.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning angående förbättrade möjligheter att behandla sexualbrottslingarna.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 374, av herr *Ståhl* och fru *Gärde Widemar*. I motionen hemställles, »att riksdagen måtte anhålla om en utredning rörande förbättrade möjligheter att behandla sexualbrottslingarna».

På hemställan av utskottet har riksdagen vid vårsessionen beslutat uppskjuta behandlingen av motionen till nu innevarande höstsession.

Såsom motivering för sin hemställan ha motionärerna anfört i huvudsak följande:

I 18 kap. allmänna strafflagen om sedlighetsbrott ha straffbelagts en rad olika sedlighetsförbrytelser. Utmärkande är att de brott, som i lagen be-tecknas som otukt, i allmänhet äro belagda med i jämförelse med vad eljest gäller synnerligen stränga straff. — — — — —

Motiveringen för att straff av sådan stränghet tillgripits i dessa fall är uppenbarligen den att man vill med alla medel skydda särskilt barnen och över huvud personer i beroende ställning från sexuella övergrepp av vad slag det vara må. Under senare år har också den allmänna uppmärksamheten i allt högre grad fästs på nödvändigheten att bereda barn och upp-växande ungdom ett effektivt skydd mot de s. k. »fula gubbarna».

Man måste emellertid ställa sig tveksam till huruvida de stränga frihetsstraff, som enligt nämnda lagregler ådömas sedlighetsförbrytarna, utgöra det effektivaste skyddet. Dessa äro, som rättsfallen utvisa, i allmänhet män-niskor med en abnorm driftsinställning. Ofta äro de emellertid i övrigt personer som fullgöra nyttigt och värdefullt arbete i samhället. Genom mångårigt frihetsberövande av sådana personer i straffanstalter åstadkom-mes visserligen ett effektivt skydd under den tid inspärningen varar. Emellertid kan denna behandlingsmetod i flertalet fall knappast antagas ha botat vederbörande från hans sjukliga sexuella inriktning. Skyddet är sålunda endast temporärt. Efter frigivandet torde ofta stora kanske oöver-vinneliga svårigheter föreligga för de frigivna att efter den långvariga fängelsevistelsen återanpassa sig i samhället. Givetvis skulle man bereda barnen ett långt effektivare skydd, om möjlighet funnes att mera varaktigt befria dessa abnorma personer från sina sjukliga böjelser. Om så ej är möjligt, vore önskvärt att kunna anordna en effektiv övervakning av dem, som hindrade dem att låta sina drifter få skadeverkningar men dock möj-liggjorde att de bibehöllos som produktiva samhällsmedlemmar.

Straffregler på detta område kunna säkerligen icke avvaras, men andra och i det enskilda fallet mera effektiva alternativ att komma till rätta med sedlighetsförbrytarna böra tillskapas.

Här är fråga om en ganska begränsad grupp av abnorma. Det synes därför lämpligt, att frågan göres till föremål för en särskild undersökning. — — Undersökningar böra göras för att söka nå fram till nya utvägar att lösa problemet, som bättre tillgodose det samhällseliga intresset av att på en gång bereda barn och ungdom effektivt skydd och socialt anpassa sexualbrottslingarna.

Beträffande övriga av motionärerna åberopade skäl får utskottet hänvisa till motionen.

Inledning.

Motionärerna begärde vid 1949 års riksdag i motion nr 17 i andra kammaren, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en utredning bestående av representanter för den medicinska forskningen, juridisk och social sakkunskap samt föräldrar att skyndsamt överväga möjliga åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

Vid samma riksdag hemställdes i likalydande motionerna nr 61 i första kammaren av fröken *Andersson* och nr 75 i andra kammaren av fru *Ewerlöf* och herr *Kyling*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående frågan, under vilka förutsättningar kastrering måtte kunna verkställas i mera påtagligt samband med begånget sedlighetsbrott, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Vidare väcktes vid samma riksdag i de likalydande motionerna nr 110 i första kammaren av fröken *Andersson* och nr 135 i andra kammaren av fru *Ewerlöf* förslag om sådan ändring i 41 § sinnessjuklagen, att personer som gjorde sig skyldiga till tukt och sedlighet sårande gärningar regelmässigt underkastades sinnesundersökning.

Samtliga nu nämnda motioner behandlades av första lagutskottet i ett sammanhang, sedan utskottet, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, inhämtat yttrande över samtliga motioner från medicinalstyrelsen och strafflagberedningen samt över motionen II: 17 från bl. a. socialstyrelsen och straffrättskommittén.

En med motionen II: 17 likalydande, inom första kammaren väckt motion, nr 18, av fröken *Osvald*, hade hänvisats till nämnda kammars första tillfälliga utskott.

Första lagutskottet hemställde i sitt utlåtande, nr 29, att de av utskottet behandlade motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och första kammarens första tillfälliga utskott hemställde i sitt utlåtande, nr 12, att motionen I: 18 icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Riksdagen avtog motionerna I: 61 och II: 75 samt I: 110 och II: 135, varjämte första kammaren avtog motionen I: 18. I enlighet med en vid första lagutskottets utlåtande fogad reservation beslöt andra kammaren i anledning av motionen II: 17 att hos Kungl. Maj:t anhålla om anordnande av social-

psykiatriska undersökningar av sedlighetsförbrytare och offer för sådana, under det att första kammaren biföll utskottets hemställan, varför frågan då förföll.

Utskottet kommer att i det följande närmare beröra behandlingen av de vid 1949 års riksdag väckta motionerna.

Beträffande nu ifrågakvarande motion har utskottet, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, inhämtat yttrande från straffrättskommittén och strafflagberedningen, vilka i sina yttranden bl. a. hänvisa till vad de anfört i sina år 1949 avgivna yttranden.

Samhällsätgärder mot sedlighetsbrott.

I denna avdelning kommer utskottet att redogöra för till buds stående och planerade samhällsätgärder mot sedlighetsbrott samt intaga vissa avsnitt av de yttranden som avgåvos över de år 1949 väckta motionerna.

Straffbestämmelser m. m.

Förutom straffbestämmelserna mot sedlighetsbrott i 18 kap. strafflagen finnas dessa närstående straffstadganden mot våldtäkt m. m. i 15 kap. 12—20, 22 och 25 §§.

I 18 kap. 1—3, 6—8, 8 a, 9, 10, 10 a, 11 och 12 §§ straffbeläggas olika former av otukt eller medverkan till otukt. Försök är i allmänhet straffbart lika väl som fullbordat brott. Av särskilt intresse i förevarande sammanhang äro bestämmelserna i 1 § andra stycket, 2 § andra stycket, 7 § första stycket, 8 § första stycket och 10 § första och andra styckena. Har släkting i rätt uppstigande led övat otukt med den, som ej fyllt femton år eller som var sinnessjuk eller sinnesslö, eller eljest genom grovt missbruk av den yngres beroende ställning förmått denne till otukt, skall han jämlikt 1 § andra stycket dömas till straffarbete från och med fyra till och med tio år. Styvfader eller styvmoder, som under omständigheter svarande mot de i 1 § andra stycket angivna övar otukt med styvbarn eller styvbarns avkomling, dömes jämlikt 2 § andra stycket till straffarbete från och med ett till och med sex år. Övar styvfader eller styvmoder i annat fall otukt med styvbarn eller styvbarns avkomling kan enligt första stycket i samma paragraf båda kontrahenterna dömas till straffarbete, dock i högst två år. Enligt 7 § första stycket skall den som övar otukt med kvinna som ej fyllt tolv år dömas till straffarbete från och med fyra till och med åtta år; dock må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, tiden för straffarbetet nedsättas till två år. Fick kvinnan av gärningen svår kroppsskada eller ljöt hon därav döden, skall gärningsmannen dömas till straffarbete från och med åtta till och med tio år eller på livstid. Övar någon i annat fall än i 7 § sägs otukt med barn, som ej fyllt femton år, skall han enligt 8 § första stycket dömas till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år eller fängelse i minst sex månader. Enligt 10 § första stycket skall den som övar otukt

med annan av samma kön, som ej fyllt femton år, dömas till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Har någon övat sådan otukt med den som fyllt femton men ej aderton år, och var han ej själv under aderton år, skall han enligt 10 § andra stycket dömas till straffarbete i högst två år eller fängelse.

18 kap. 13 § lyder sålunda: »Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer.»

Av bestämmelserna i 15 kap. äro närmast 12 och 15 a §§ av intresse i förevarande sammanhang. I 12 § stadgas att om någon tager kvinna med våld och emot hennes vilja med henne övar otukt eller tvingar henne därtill genom hot som innebär trängande fara, skall han dömas till straffarbete från och med fyra till och med tio år. Fick kvinnan av gärningen svår kroppsskada, skall han dömas till straffarbete på livstid eller i tio år; ljöt hon därav döden, skall gärningsmannen dömas till straffarbete på livstid. Enligt 15 a § skall, om någon förmått kvinna till otukt genom annat våld eller hot om brottslig gärning än i 12 § avses eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna menligt meddelande, gärningsmannen dömas till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet höjas till sex år. Försök till brott enligt 12 och 15 a §§ så ock förberedelse till brott enligt 12 § äro enligt 25 § straffbara.

Utom de i ovannämnda lagrum stadgade straffen kan såsom reaktionsform väljas någon skyddsåtgärd, exempelvis förvaring. Finnes brottet icke förskylla svårare straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år kan villkorlig dom ifrågakomma; denna kan förenas med barnavårdsåtgärd, alkoholistvård eller psykiatrisk vård.

Straffriförklarad tilltalad kan intagas för vård å sinnessjukhus.

Till ledning för domstolens val av reaktionsform kan anordnas särskild förundersökning enligt *lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål*, vilken även kan innefatta läkarundersökning av den tilltalade, ävensom sinnesundersökning enligt bestämmelserna i 6 kap. *sinnessjuklagen den 19 september 1929*. Till frågan om sinnesundersökning vid otukt brott återkommer utskottet nedan.

Inom ramen för behandling å anstalt eller annorledes av sedlighetsförbrytare kan kastrering äga rum. För bestämmelserna härom kommer att närmare redogöras i det följande.

Straffrättskommittén förbereder för närvarande förslag till ny lagstiftning om brotten mot person, vilket förslag kommer att omfatta bland annat de ämnen som behandlas i 15 och 18 kap. strafflagen. Kommittén beräknar att kunna framlägga sitt förslag under år 1952.

Vidare må erinras om *strafflagberedningens* arbete på revision av det straffrättsliga reaktionssystemet.

Sinnesundersökning vid sedlighetsbrott.

Förutsättningarna för sinnesundersökning i brottmål angivas i 41 § *sinnessjuklagen*. I paragrafens första stycke stadgas, att om anledning föreligger till antagande att den, som är misstänkt för brott, begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsvärksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, domstolen skall förordna om sinnesundersökning, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande. I andra stycket föreskrives, att om brottet ej finnes förskylla svårare straff än böter, sinnesundersökning må ske endast när särskilda skäl därtill äro.

Här må erinras om att av de ovan upptagna straffbestämmelser mot sedlighetsbrott endast 18 kap. 13 § strafflagen stadgar att böter i första hand skola komma till användning.

Strafflagberedningen anförde i sitt yttrande över den år 1949 väckta motionen II: 17 i detta hänseende:

Det torde vara regel att sedlighetsförbrytare, vilka begått andra gärningar än sådana som falla under 18 kap. 13 § strafflagen, bli föremål för sinnesundersökning. Därest sinnesundersökning sker även i alla sådana under 18 kap. 13 § hänförliga fall, i vilka anledning finnes att misstänka psykisk rubbning, skulle man ha uppnått att alla lagöverträdare, vilka kunna hänföras under beteckningen sedlighetsförbrytare, bli föremål för psykiatrisk undersökning och bedömning. Domstolarna komma också att förfoga över sakkunniga råd beträffande vilka skyddsreaktioner som ur medicinsk synpunkt äro mest ändamålsenliga för den tilltalades behandling. Genom möjligheten att tillämpa 5 kap. 5 § strafflagen med efterföljande vård på sinnessjukhus, att döma till förvaring och att, där någon psykisk abnormitet ej kan konstateras, döma till straff tillgodoser gällande lagstiftning också samhällsskyddets intressen.

I detta sammanhang förtjänar att anmärkas, att *riksåklagarämbetet* under erinran om vissa i första kammaren den 3 november 1948 gjorda uttalanden tillställt statsåklagarna en cirkulärskrivelse av den 8 november 1948, avsedd att jämväl delgivas dem underställda åklagare, vari bl. a. anföres följande:

I anledning av vad som sålunda förekommit vill ämbetet till en början framhålla att tukt och sedlighet sårande gärningar som företas mot minderåriga endast mera sällan torde vara av den lindriga natur att brottet kan anses förskylla allenast böter. Redan av denna anledning lägger bestämmelsen i 41 § andra stycket *sinnessjuklagen* icke hinder i vägen mot verkställande av sinnesundersökning. Även om man i något fall kan räkna med att det aktuella brottet icke kommer att förskylla högre straff än böter, hindrar nämnda lagrum likväl icke en undersökning. Sådana särskilda skäl till sinnesundersökning som omförmälas i nämnda lagrum torde nämligen vara för handen så snart man har anledning antaga att risk för återfall i brott av förevarande slag föreligger. Denna risk är självfallet särskilt stor vid ifrågavarande brott.

Uppenbarligen är det med hänsyn till samhällets skydd mot brottslingar av ifrågavarande slag synnerligen angeläget att sinnesundersökning kommer till stånd i alla de fall där återfall kan befaras. Undersökningen kan leda till att den tilltalade befinnes vara så själsligt abnorm att han efter straffrifyrkelse blir intagen å sinnessjukhus. I andra fall kan undersökningen giva vid handen att förvaring bör ådömas eller att den tilltalade bör, med begagnande av 8 § lagen om villkorlig dom, erhålla psykiatrisk vård å anstalt eller ställas under tillsyn av hjälpverksamhetsläkare vid vederbörande sinnessjukhus.

Riksåklagarämbetet säger sig med vad sålunda anförts ha velat fästa statsåklagarnas uppmärksamhet på att yrkande om sinnesundersökning bör av åklagaren framställas i alla de fall, där någon som gjort sig skyldig till sexuellt angrepp mot minderårig kan befaras återfalla i sedlighetsbrott.

Strafflagberedningen yttrade vidare i anledning av de ovan nämnda motionerna I: 110 och II: 135, efter att ha bl. a. erinrat om riksåklagarämbetets cirkulärskrivelse, i huvudsak följande:

Redan en förnuftig tillämpning av gällande rätt torde alltså föranleda, att det med motionerna avsedda klientelet vanligen underkastades sinnesundersökning. En tukt och sedlighet sårande handling utgör — om den icke är en alldeles uppenbar okynnesföreseelse eller den förövats under tillfälliga omständigheter, som tydligt giva vid handen att den icke kan återföras på någon psykisk rubbning hos gärningsmannen — ett symptom på att vederbörandes sinnesbeskaffenhet avviker från det normala och att han är i behov av psykisk eller annan vård i någon form. Vid sidan av vård på sinnessjukhus förfogar man numera över talrika möjligheter att genom förmedling av en villkorlig dom åvägabrinda den vård som framstår som **mest ändamålsenlig**.

Som symptom på ett vårdbehov har en tukt och sedlighet sårande gärning så mycket större betydelse ur de synpunkter, som i detta sammanhang böra beaktas, som gärningsmannens abnormitet kan vara mera djupgående och hans vådlighet i motsvarande grad större, än den aktuella gärningen kanske tyder på. Först genom en sinnesundersökning kan det fastställas hur härmed förhåller sig. En dylik undersökning är också vanligen motiverad för att domstolen skall kunna taga ställning till den behandling, som kan vara av behovet påkallad. Under alla förhållanden är det enligt beredningens åsikt påkallat, att domstolen införskaffar sådant läkarintyg beträffande den tilltalade, som avses i 4 § lagen om särskild förundersökning i brottmål.

Socialstyrelsen framhöll i anledning av sistnämnda motioner, att sexualförbrytelser, även de av lindrigare karaktär, voro av sådan art, att sinnesundersökning i regel borde komma till stånd.

Straffrättskommittén yttrade i samma hänseende:

Kommittén vill vidare erinra om möjligheten för domstolarna att jämlikt 41 § sinnessjuklagen förordna om sinnesundersökning av personer, som misstänkas för brott. Enligt nämnda lagstadgande må emellertid, om brottet icke finnes förskylla svårare straff än böter, sinnesundersökning av den misstänkte ske endast när särskilda skäl därtill äro. Med anledning härav vill kommittén framhålla, att även om de personer, som lagföras för brott mot 18 kap. 13 § andra punkten strafflagen, i stor utsträckning ådömas

allenast böter, höra enligt kommitténs mening med hänsyn till dessa brotts natur i regel sådana särskilda skäl anses föreligga, att sinnesundersökning äger rum. Därest sinnesundersökning verkställs, torde domstolarna i varje särskilt fall få den kännedom om orsakerna och bakgrunden till brottet, som på forskningens nuvarande ståndpunkt står att vinna, ävensom ökade möjligheter att bedöma om vårdbehov föreligger eller vilka åtgärder som i övrigt böra vidtagas inom ramen för gällande reaktionssystem för att förebygga återfall i brott av detta slag.

Förebyggande åtgärder.

Sådana åtgärder mot befarade sedlighetsförbrytelser kunna under vissa omständigheter ske med stöd av *sinnessjuklagen*. Vidare kan, därest stadgade förutsättningar i övrigt äro för handen, ingripande ske enligt *lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)* samt *lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister (alkoholistlag)*.

Sistnämnda lag stadgar i 1 §, att åtgärd må vidtagas bland annat om någon är hemfallen åt alkoholmissbruk och i följd därav finnes vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv.

1946 års *alkoholistvårdsutrednings* betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. (SOU 1948: 23) upptager i 13 § förslaget till lag om nykterhetsvård bestämmelser, som närmast motsvara 1 § alkoholistlagen. Förutsättning för ingripande enligt den föreslagna paragrafen är bland annat att någon är hemfallen åt alkoholmissbruk och till följd av sitt alkoholmissbruk befinnes vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller också för eget liv. Alkoholmissbruk föreligger enligt förslagets 1 §, då någon använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan.

Kastrering av sedlighetsförbrytare.

Gällande bestämmelser om kastrering finnas i *lagen den 24 mars 1944 om kastrering*. I 1 § stadgas, att om någon med skäl kan antagas komma att på grund av sin könsdrift begå brott som medför allvarlig fara eller skada för annan, han må kastreras, såvida han samtyckt därtill (kriminalpolitisk indikation). Detsamma gäller, där någon på grund av könsdriftens abnorma riktning eller styrka åsamkas svårt själsligt lidande eller annan allvarlig olägenhet (humanitär indikation). Saknar någon på grund av rubbad själsvärksamhet förmåga att lämna giltigt samtycke till kastrering, må han enligt 2 § kastreras, oaktat sådant samtycke ej föreligger. Lagen äger ej tillämpning i fråga om ingrepp i könsorganen som är påkallat av kroppslig sjukdom.

Till lagens bestämmelser ansluta sig *tillämpningsföreskrifter* i en den 26 maj 1944 utfärdad kungörelse. I kungörelsens 8 § meddelas föreskrifter om efterundersökning.

Lagen bygger på förslag i en av *strafflagberedningen* den 1 september 1941 avgiven promemoria (SOU 1941: 25). Däri avvisade beredningen tanken på tvångskastrering. Efter att ha vägt skälen för och emot tvångskastrering mot

varandra framhöll beredningen slutligen att den, i avvaktan på de resultat som på frivillighetens väg stode att vinna, trots det vara riktigtast att tills vidare blott tillåta frivillig kastrering och att, om det, sedan lagstiftningen någon tid varit i tillämpning, skulle visa sig att den icke fyllde sitt ändamål, lagen kunde, om så ansåges lämpligt, utbyggas att omfatta jämväl tvångskastrering.

Förslag i ämnet förelades 1944 års riksdag genom proposition nr 14. Föredragande departementschefen, dåvarande statsrådet Bergquist framhöll i propositionen, att övervägande skäl syntes tala för att i enlighet med strafflagberedningens förslag bygga den nya lagstiftningen på frivillighetens grund. Departementschefen uttalade vidare liksom strafflagberedningen, att en person stundom kunde befinna sig i en sådan belägenhet, att han själv kände sig nödsakad att begära eller giva sitt samtycke till kastrering för att undgå för honom allvarliga olägenheter. Sålunda måste den som vore intagen å anstalt på grund av att hans abnorma könsdrift innebure en allvarlig fara för andra säga sig, att han hade ringa utsikt att bli utskriven därifrån så länge denna fara bestode. Hans önskan att bliva utskriven kunde därför utgöra ett starkt motiv för honom att underkasta sig kastrering.

Propositionen behandlades av *utskottet*, som i sitt däröver avgivna utlåtande, nr 13, icke yttrade sig i frågan om tvångskastrering.

Strafflagberedningen hänvisade i sitt yttrande över de år 1949 väckta motionerna I: 61 och II: 75 till en början till sina uttalanden i den ovan nämnda promemorian samt anförde vidare bland annat:

Enligt beredningens åsikt ha de i promemorian anförda betänkligheterna mot tvångskastrering behållit sin fulla giltighet.

Som stöd därför kan i främsta rummet anföras, att 1944 års lagstiftning synes ha fyllt sitt ändamål. Enligt inhämtade uppgifter ha under tiden den 1 juli 1944 (då kastreringslagen trädde i kraft) — den 1 januari 1949 företagits 109 kastreringar i vårt land på kriminalpolitisk eller blandad kriminalpolitisk och humanitär indikation. Siffran är icke obetydlig, om man ser den i relation till antalet sedlighetsförbrytare. Enligt den praxis, som tillämpas, torde kastrering utgöra förutsättning för att en sedlighetsförbrytare som på grund av sin könsdrift är samhällsvådlig skall kunna utskrivas från sinnessjukhus eller säkerhetsanstalt. Den intagne ställes alltså i dylika fall i valet mellan att lämna samtycke till kastrering eller att nödgas kvarbliva å anstalten. Otvivelaktigt måste detta i många fall innebära en stark press på vederbörande att medgiva att ingreppet företages. Han har ändock en valrätt.

Enligt beredningens åsikt måste detta förfarings sätt anses uppfylla alla rimliga anspråk ur samhällsskyddets synpunkt. Redan med gällande lagstiftning har man alltså möjlighet att genom kastrering prevenera mot sedlighetsbrott.

Medicinalstyrelsen yttrade i anledning av nyssnämnda motioner bl. a. följande:

Från lagens ikraftträdande den 1 juli 1944 och till den 31 december 1948

hade till medicinalstyrelsen inkommit 126 berättelser om enligt lag verkställd kastrering. Tillståndet till kastrering hade meddelats av medicinalstyrelsen i 124 fall och av två läkare i de återstående två fallen. I 65 av fallen hade tillståndet meddelats på kriminalpolitisk indikation, i 44 fall på kriminalpolitisk och humanitär indikation, varvid de båda indikationerna kunde anses lika starka och var för sig tillräckliga för bifall, och i 17 (15 + 2) fall på humanitär indikation. 100 av de kastrerade hade gjort sig skyldiga till sexualförbrytelser, — — —.

Enligt Kungl. Maj:ts föreskrift i 8 § tillämpningskungörelsen till kastreringslagen ha 66 fall undergått efterundersökning. Av dessa 66 hade emellertid 8 fall kastrerats före lagens tillkomst. Av de 66 efterundersökta hade 13 fortfarande könsdrift och 9 hade förmåga till fullbordat sexuellt umgänge. — — — Något brottsrecidiv hade ännu icke förekommit hos de 66 efterundersökta. Så länge en man har kvar sin könsdrift, kan han vara potentiellt farlig. Något radikalmedel mot sexualförbrytelser kan kastrering alltså icke anses vara.

Slutligen framhöll medicinalstyrelsen, att kastrering ur medicinsk synpunkt vore en nödfallsutväg, enär läkekonsten ännu icke förfogade över andra behandlingsmetoder med här åsyftad verkan.

Yttranden över den år 1949 väckta motionen II: 17.

I motionen anfördes bland annat:

Trots det stora antalet sexualförbrytelser, som årligen begås i vårt land, har ännu icke någon undersökning gjorts i avsikt att påvisa orsakerna till dessa brott. Kunde man kartlägga den psykologiska bakgrunden, miljöfaktorerna samt de fysiska och psykiska egenskaperna hos ifrågavarande brottslingar, borde det finnas möjligheter till preventiva åtgärder från samhällets sida i syfte att hindra brottens begående. Kanske man också kunde komma fram till effektivare behandlingsmetoder än som för närvarande veterligen finnas för dem som på grund av någon abnormitet gjort sig skyldiga till sexualbrott.

Icke heller finnes någon utredning angående återfall i brott av detta slag. För bedömande av den lämpligaste reaktionen mot sexualbrottslingar även om graden av dessas farlighet torde det vara ytterst värdefullt med en sådan utredning.

Med den utveckling, som livet i de större städerna tagit, är det vanligt, att barn under bristfällig tillsyn vistas i parker och på lekplatser, ett förhållande som givetvis underlättar begåendet av sexualbrott av här ifrågavarande slag. Då det är förenat med stora svårigheter för de enskilda familjerna att ordna en effektivare tillsyn, synes det önskvärt, att dylik i större utsträckning än vad nu sker föranstaltas genom myndigheternas försorg.

Den straffrättsliga sidan av problemet är för närvarande föremål för straffrättskommitténs prövning. Emellertid kan det på grund av denna kommittés direktiv och sammansättning knappast bli möjligt för denna att företaga en så allsidig utredning av hithörande problem som synes nödvändig.

Frågan om frekvensen av sedlighetsbrott och återfall i sådana brott berördes av utskottet i dess ovannämnda utlåtande nr 29. Därvid konstaterades att någon nämnvärd ökning av antalet sedlighetsbrott icke ägt rum un-

der och efter andra världskriget, utan att man snarare torde vara berättigad antaga, att frekvensen under de senaste åren i stort sett varit oförändrad samt att risken för återfall vore mycket ringa.

Straffrättskommittén anförde i sitt yttrande över sistnämnda motion bl. a. följande:

Straffrättskommittén, som för närvarande förbereder förslag till ny lagstiftning om brotten mot person, kommer i samband därmed att föreslå ändrade bestämmelser om sexualförbrytelser. Kommittén överväger även att beträffande sådana tukt och sedlighet sårande gärningar, som avses i 18 kap. 13 § andra punkten strafflagen, förorda en viss utvidgning av det straffbara området och av straffskalan. Vid sin utredning är det kommitténs avsikt att tillgodogöra sig de resultat som uppnåtts inom den vetenskapliga forskningen beträffande orsakerna och bakgrunden till sedlighetsbrott. Eventuellt ämnar kommittén begära tillstånd att tillkalla särskild sakkunnig. Det må även nämnas, att kommittén för närvarande vid sin sida har en krets av särskilt tillkallade personer med erfarenhet från skilda livsområden, däribland en kvinnlig läkare och en kvinnlig advokat.

Mot en mer omfattande utredning av det slag som åsyftas i motionen har kommittén från sina utgångspunkter intet att erinra. — — — Det vill ock synas kommittén som om motionärernas syfte i avsevärd grad skulle kunna nås med enklare medel än genom tillskapande av en särskild utredningskommitté, t. ex. genom vissa undersökningar från medicinalstyrelsens sida, främst en bearbetning av de hos medicinalstyrelsen samlade berättelserna rörande verkställda sinnesundersökningar av sexualförbrytare, eller genom ekonomiska bidrag och andra åtgärder för främjande av enskilda vetenskapsmäns forskning inom ifrågavarande områden.

Kommittén erinrade vidare om domstolarnas möjlighet att förordna om sinnesundersökning samt fortsatte:

Kommittén, som anser det med den nu förevarande motionen avsedda syftet närmast kunna vinnas genom ett anlitande av den rättspsykiatriska undersökningsorganisationen, vill emellertid erinra, att denna organisation f. n. har betydande svårigheter att bemästra den arbetsbalans som uppstått under tillämpning av sinnesundersökningar i hittills brukad omfattning.

Strafflagberedningen yttrade i samma hänseende, efter att ha uttalat sig om i vilken omfattning sinnesundersökning av sedlighetsförbrytare ägde rum, bl. a. följande:

De vanliga sinnesundersökningarna torde på ett tillfredsställande sätt fylla det i motionen II:17 understrukna behovet av kartläggning av »den psykologiska bakgrunden, miljöfaktorerna samt de fysiska och psykiska egenskaperna hos ifrågavarande brottslingar». Eftersom det knappast torde kunna sättas i fråga att söka åstadkomma någon mera utförlig utredning i dessa hänseenden än den som föreligger i de hos medicinalstyrelsen samlade berättelserna över verkställda sinnesundersökningar, förutsätter beredningen att den i motionen föreslagna utredningen i nyssnämnda hänseende främst skulle få till uppgift att bearbeta detta material. Jämväl det i motionen uttalade önskemålet att återfalls klientelet borde bli föremål för särskild uppmärksamhet torde kunna tillgodoses genom en dylik bearbetning.

Vad angår det material som skulle komma att stå till buds för den i mo-

tionen föreslagna utredningen, vill det alltså förefalla som om detta huvudsakligen skulle komma att utgöras av sinnesundersökningsberättelser angående sedlighetsförbrytare och av de sjukhusjournaler m. m., som kunna ställas till förfogande beträffande på sinnessjukhus intagna abnorma. Att med ledning av dylikt material söka finna »effektivare behandlingsmetoder för dem som på grund av någon abnormitet gjort sig skyldiga till sexualbrott» torde böra betecknas som en i främsta rummet rent medicinsk forskningsuppgift, och det finns inte anledning att antaga annat än att den psykiatriska vetenskapen fullföljer denna uppgift i sin verksamhet. I den mån vetenskapen når fram till nya resultat i fråga om behandlingen av abnorma, måste dessa resultat kunna förväntas också komma vårdklientelet till godo. Något behov av lekmanrepresentation (jurister, socialarbetare och föräldrar) vid fullföljandet av vetenskapliga forskningsuppgifter torde inte föreligga. Däremot är det givet att uppdragandet av riktlinjerna för skyddsreaktionernas utformning bör handhas av utredningsorgan med dylik representation. Ifrågavarande arbete faller inom ramen för straffrättskommitténs och beredningens uppdrag och behovet av allsidig representation torde få anses vara tillfredsställande tillgodosett genom sammansättningen av dessa utredningar och den krets av sakkunniga, som står till deras förfogande.

Beredningen kan sammanfatta sina synpunkter rörande motionens förslag på följande sätt:

Genom den omfattande personundersökning, innefattande psykiatrisk undersökning, som enligt redan nu gällande ordning bör förekomma beträffande sexualbrottslingar, torde vederbörande myndigheter erhålla nödigt material för att kunna välja bland de preventiva åtgärder, som för närvarande stå till buds. I den mån de psykiska behandlingsmetoderna för abnorma genom bearbetning av dylikt material eller på annat sätt bör bli föremål för intensifierat studium är detta enligt beredningens mening en rent medicinsk forskningsuppgift. Åtgärder för främjande av vetenskaplig forskning på detta liksom på andra områden av vetenskapen faller utom beredningens kompetens. Utredningen av reaktionssystemet för ifrågavarande form av brottslighet har anförtratts straffrättskommittén och strafflagberedningen, vilka ha möjlighet att i sitt arbete anlita den sakkunskap som kan komma att finnas påkallad.

Utän att kunna taga ställning till frågan om särskilda åtgärder för att främja studiet av de psykiska behandlingsmetoderna finner beredningen mot bakgrunden av det anförda, att något behov av en särskild utredning rörande skyddsreaktionernas utformning beträffande ifrågavarande brottslingar icke synes vara påkallad.

Medicinalstyrelsen yttrade i huvudsak:

Enligt medicinalstyrelsens mening borde en ingående undersökning av sexualförbrytare kunna ge en fördjupad insikt om deras mentalitet och de psykologiska förutsättningar, under vilka sexualbrott uppkomma, och möjligen även uppslag till en lämpligare behandling av sexualbrottslingen och en bättre brottsprofylax. Däremot torde ingen genomförbar undersökning kunna lämna någon tillräcklig vetskap om var de potentiella sexualförbrytarna individuellt äro att söka. Det är en känd sak, att såväl män som, ehuru i mindre omfattning, även kvinnor göra sig skyldiga till sexuella övergrepp mot minderåriga, vilka övergrepp med hänsyn till vederbörandes tidigare uppträdande och förhållanden knappast kunnat förutses. Icke så sällan förekommer dessutom, att sexuellt brådmogna eller miljöskadade barn direkt

provocera sådana brott, särskilt från senila och intellektuellt undermåliga personers sida. Ehuru en stor del av i lättare grad psykiskt defekta personer således kunna betraktas som potentiella sexualförbrytare, torde ett ingripande mot dessa i förebyggande syfte blott och bart på denna grund knappast vara genomförbart. — — —

Medicinalstyrelsen förordade slutligen, att en allsidig socialpsykiatrisk undersökning av ett antal sexualförbrytare och deras offer måtte komma till stånd.

Socialstyrelsen framhöll såsom ovan upplysts i sitt yttrande över motionen II: 17 till en början, att alla sexualförbrytare borde göras till föremål för sinnesundersökning. Styrelsen anförde vidare bl. a. följande:

I detta sammanhang må erinras om att vissa personer begå tukt och sedlighet sårande handlingar endast under rusets inflytande. I dessa fall bör i regel yttrande av nykterhetsnämnden inhämtas, innan beslut fattas om sinnesundersökning. Ofta kunna nämligen åtgärder enligt alkoholistlagen vara den lämpligaste formen av behandling i dylika fall. Alkoholistlagstiftningen skulle oftare kunna tillämpas på dessa fall än för närvarande, om denna lagstiftning i enlighet med vad 1946 års alkoholistvårdsutredning föreslagit utvidgades till att gälla var och en som använder alkoholdrycker till uppenbar skada för sig eller annan. Samma utredning har också föreslagit, att man bland specialindikationerna i alkoholistlagen skall jämställa psykisk farlighet med fysisk farlighet. En sedlighetsförbrytare måste enligt socialstyrelsens mening anses psykiskt farlig för sitt offer, i varje fall om detta är ett barn. På båda dessa punkter har socialstyrelsen tillstyrkt alkoholistvårdsutredningens förslag.

Styrelsen anser det betydelsefullt, att, såsom motionärerna påyrka, det verkställs en undersökning till klarläggande av orsakerna till sexualförbrytelser. Det är likaledes av vikt att få utrett, vad som kan göras för att förebygga dessa brott samt förhindra återfall. Det vore därför av värde att få till stånd den åsyftade kartläggningen av den psykologiska bakgrunden, miljöfaktorerna samt de fysiska och psykiska egenskaperna hos sedlighetsförbrytare. Därjämte bör särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan om behandlingen av människor med abnorma sexuella böjelser. Samhället lämnar dem ej alltid det stöd och den hjälp, varav de äro i behov. Därmed vare icke sagt, att dessa personer behöva intagas på anstalt. I första hand böra de ställas under psykiatrisk övervakning av läkare. Därjämte bör det finnas någon social kurator eller konsulent, som tar sig an dem, ser till att deras bostads- och arbetsförhållanden äro tillfredsställande m. m. Även dessa personer kunna göra anspråk på att erhålla en behandling, som tager hänsyn till deras egenart. Man får icke glömma, att straffbara handlingar, som sexualförbrytare begå, ur deras synpunkt ofta blott äro ett uttryck för deras känsloliv.

På grund av det anförda och då straffrättskommittén bekräftat, att en undersökning efter de av motionärerna och styrelsen angivna riktlinjerna faller utanför ramen av kommitténs uppdrag, får styrelsen tillstyrka, att en sådan undersökning kommer till stånd. Däremot delar styrelsen icke motionärernas uppfattning, att för detta ändamål bör tillsättas en särskild kommitté. I stället bör lämpligen uppdragas åt medicinalstyrelsen att i samråd med socialstyrelsen låta verkställa de erforderliga specialundersökningarna.

Utskottet vid 1949 års riksdag.

I sitt ovannämnda utlåtande nr 29 anförde utskottet bl. a.:

Strafflagens bestämmelser om sedlighetsbrott äro föremål för revision genom straffrättskommittén. Även på andra lagstiftningsområden, som äro av betydelse i förevarande sammanhang, pågår ett omfattande reformarbete. Här må särskilt erinras om strafflagberedningens arbete på reformer inom det straffrättsliga reaktionssystemets område. Det är enligt utskottets mening uppenbart, att det pågående reformarbetet ej bör avbrytas. Utskottet kan sålunda icke förorda, att en allmän utredning skulle i förevarande del övertaga de nu verksamma utredningsorganens arbetsuppgifter. Frågan blir i stället, om ytterligare utredningsorgan erfordras för att giva allsidig belysning åt hithörande problem och samordna skyddet mot sexualbrottsligheten. I motionen II: 17 har angivits, att orsakerna till sedlighetsbrotten, återfallsfrekvensen i sådana brott och de skador, som vållats barn och ungdom genom sexualförbrytare, borde göras till föremål för särskild utredning och att en uttömmande behandling av dessa spörsmål icke kunde förväntas av de nu arbetande organen.

De båda först nämnda spörsmålen äga nära inbördes sammanhang. Straffrättskommittén har i sitt yttrande förklarat, att den har för avsikt att tillgodogöra sig de resultat som uppnåtts inom den vetenskapliga forskningen, men har tillika uttalat, att den icke har något att erinra mot en mera omfattande utredning av det slag som åsyftas i motionen. Utan tvivel vore det av stort värde, om en ingående undersökning verkställdes på förevarande område. Resultaten av undersökningen skulle kunna tillgodogöras icke blott av straffrättskommittén utan även av övriga utredningar, vilka i sin verksamhet ha att syssla med sexualbrottsligheten. Utskottet finner emellertid icke påkallat att tillsätta en särskild kommitté för ändamålet. Undersökningen synes kunna ske under enklare former. I socialstyrelsens yttrande har föreslagits, att nämnda styrelse skulle i samråd med medicinalstyrelsen låta utföra de erforderliga specialundersökningarna. En dylik anordning synes i och för sig lämplig. Även andra utvägar äro emellertid tänkbara. Sålunda skulle specialundersökningarna kunna utföras för straffrättskommitténs räkning och resultaten publiceras av nämnda kommitté. Med hänsyn till innehålllet i yttrandena förväntar utskottet, att erforderliga initiativ komma att tagas av de berörda myndigheterna och utredningsorganen efter samråd med varandra. Utskottet finner därför ej påkallat föreslå riksdagen att rikta någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Motionärerna efterlysa även åtgärder för att åstadkomma bättre bevakning i parker och å andra allmänna platser. Denna fråga synes böra lösas i samband med andra spörsmål rörande polisväsendets organisation och användning.

I motionerna I: 61 och II: 75 påyrkas utredning angående frågan, under vilka förutsättningar kastrering måtte kunna verkställas i mera påtagligt samband med sedlighetsbrott. Motionärerna synas närmast åsyfta införande av möjlighet till tvångskastrering av sedlighetsförbrytare.

Gällande lag om kastrering, som infördes år 1944, förutsätter, att den person, å vilken ingrepp skall företagas, samtyckt till åtgärden. Vid lagens tillkomst dryftades ingående frågan om kastreringen borde vara frivillig eller om möjlighet skulle öppnas till tvångskastrering. Frågan sågs huvudsakligen ur praktiska synpunkter. Enighet rådde om att något behov av tillgång till tvångskastrering då icke förelåg. Såvitt utskottet kunnat finna

ha erfarenheterna från lagens tillämpning icke givit vid handen annat än att lagen på nöjaktigt sätt uppfyller sitt ändamål. På grund härav och då tvångskastrering icke bör lagfästas utan tvingande skäl, har utskottet icke funnit anledning förorda den av motionärerna begärda utredningen.

I motionerna I: 110 och II: 135 föreslås ändring av 41 § andra stycket sinnessjuklagen i syfte att personer, som åtalas för tukt och sedlighet sårande gärningar mot barn och ungdom, i större omfattning än nu sker skola bliva föremål för sinnesundersökning. Den ovan redovisade utredningen synes giva vid handen, att sinnesundersökning vid dylika brott sker förhållandevis sällan.

Utan tvivel föreligger ofta psykisk abnormitet hos dem som föröva ifrågavarande brott. En undersökning av sinnesbeskaffenheten bör, icke minst med tanke på risken för framtida återfall i sexualbrottslighet av måhända grövre slag, komma till stånd i ökad utsträckning. Viss varsamhet måste dock iakttagas med tanke på de svårigheter, varunder den för sinnesundersökningar avsedda organisationen nu arbetar. Även i förevarande fall måste domstolen, efter prövning av samtliga föreliggande omständigheter och helst efter inhämtande av läkarintyg enligt lagen om särskild förundersökning i brottmål, avgöra, om sinnesundersökning är nödvändig.

Redan den nuvarande formuleringen av 41 § sinnessjuklagen giver domstolarna befogenhet att låta verkställa sinnesundersökning i den utsträckning här förordats. Efter det initiativ i frågan som tagits av riksåklagarämbetet lär vara att förvänta, att domstolarna mera än tidigare komma att beakta behovet av att sinnesundersökning sker i de fall, då sådan enligt vad ovan nämnts kan anses vara av betydelse.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner sig utskottet icke kunna tillstyrka den föreslagna lagändringen. Mot densamma synes jämväl kunna anföras, att den skulle kunna anses innebära en anvisning att förordna om sinnesundersökning vid vissa i 18 kap. 13 § strafflagen upptagna tukt och sedlighet sårande gärningar, vilka närmast utgöra rena ordningsföreselser, exempelvis utbudande av sedlighetssårande bilder.

I den ovan omtalade vid utlåtandet fogade reservationen anfördes, att de undersökningar för vilka utskottet uttalat sig, ehuru utskottet icke funnit påkallat att tillsätta en särskild kommitté för ändamålet, för att en allsidig utredning av hithörande problem skulle komma till stånd, torde bli så omfattande, att de förutsatte beslut av Kungl. Maj:t. På Kungl. Maj:t syntes jämväl böra ankomma att meddela närmare föreskrifter rörande desamma. En framställning i ämnet torde därför böra göras av riksdagen hos Kungl. Maj:t.

Yttranden över nu ifrågavarande motion.

Straffrättskommittén yttrar, efter att ha erinrat om behandlingen av den år 1949 väckta motionen II: 17, följande:

För att deltaga i överläggningar med straffrättskommittén om de åtgärder som borde vidtagas för att tillgodose de i utskottets utlåtande angivna önskemålen inbjöd kommittén på hösten 1949 representanter från medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och strafflagberedningen till ett särskilt sammanträde. Vid dessa överläggningar uttalades från medicinalstyrelsens sida bl. a., att de olika typerna sexualbrottslingar vore psykologiskt-psykiatriskt

väl kända. Man kunde därför knappast vänta sig att vid en undersökning få fram något nytt beträffande sådana brottslingar som typer. Vissa undersökningar beträffande avgränsade grupper av sexualbrottslingar utfördes emellertid av enskilda vetenskapsmän. Sålunda påginge — med användande bl. a. av det rättspsykiatriska material som funnes samlat hos medicinalstyrelsen — särskilda undersökningar rörande våldtäktsförbrytare och exhibitionister. Vad anginge möjligheterna att genom undersökningar av vissa hormonala funktioner klarlägga eventuella endokrina rubbningar som orsak till sexualbrott hade en förberedande utredning visat, att åtminstone under de närmaste åren resurser saknades i vårt land att utföra dylika undersökningar.

På grund av vad straffrättskommittén inhämtat i förevarande fråga har kommittén i avvaktan på resultaten av de pågående undersökningarna av enskilda forskare icke funnit anledning att taga initiativ till några ytterligare undersökningar. Kommittén har emellertid upptagit samarbete med de vetenskapsmän som enligt vad nyss anförts äro sysselsatta med specialundersökningar på ifrågavarande område; överläkaren Folke Kinnmark, vilken utför undersökningarna rörande våldtäktsförbrytare, har sålunda såsom expert direkt knutits till kommittén.

Kommittén har nyligen sökt utrona om det efter de ovan omnämnda överläggningarna under år 1949 inträffat några nya omständigheter av betydelse för frågan om anordnande av särskilda undersökningar av sexualbrottslingar. Enligt de upplysningar kommittén därvid erhållit pågå för närvarande — förutom de båda förut nämnda undersökningarna rörande våldtäktsförbrytare och exhibitionister — en undersökning av mera begränsad räckvidd rörande den kriminella homosexualiteten. I fråga om den endokrinologiska forskningen uppges läget vara i stort sett oförändrat. Från medicinalstyrelsen och socialstyrelsen har kommittén inhämtat, att från dessa styrelsens sida några undersökningar på förevarande område icke påbörjats eller planlagts.

Kommitténs inställning till frågan om särskilda undersökningar är densamma nu som 1949. Kommittén anser det således värdefullt om dylika undersökningar kunde komma till stånd i ökad omfattning. De undersökningar det här är fråga om utgöra emellertid rent vetenskapliga forskningsuppgifter. Sådana torde icke med fördel kunna anförtros åt någon statlig kommitté. Den vetenskapliga forskningen på förevarande område, liksom den kriminologiska forskningen över huvud i vårt land, är starkt hämmad av brist på ekonomiska och personella resurser. Det är därför angeläget att åtgärder till främjande av dylik forskning vidtagas. Såvitt angår sexualbrottsligheten synes det för närvarande vara särskilt angeläget att främja forskningen rörande de homosexuella företeelserna.

Det kan i detta sammanhang förtjäna framhållas, att den tveksamhet som motionärerna uttala beträffande det nuvarande frihetsstraffets ändamålsenlighet som specialpreventiv behandlingsmetod beträffande sexualbrottslingar med samma skäl kan göras gällande i fråga om många andra brottslingstyper. Vad nyss anförts om betydelsen av kriminologisk forskning gäller även här. Vad särskilt angår sexualbrotten kan framhållas att frekvensen av återfall i sådana brott av personer som undergått frihetsstraff enligt tillgänglig statistik är mycket låg i jämförelse med återfallsfrekvensen vid andra brott (jfr första lagutskottets utlåtande nr 29/1949 s. 7).

Såsom kommittén framhållit i sitt yttrande över 1949 års motion skall kommittén söka att i sitt arbete tillgodogöra sig resultaten av den vetenskapliga forskningen på förevarande område så långt dessa bliva tillgängliga för kommittén. Det bör dock framhållas att undersökningar rörande orsa-

kerna till sexualbrott och brottslingsklienteletts beskaffenhet få sin största betydelse vid utformningen av behandlingsmetoderna beträffande sexualbrottslingar och av brottsförebyggande åtgärder i övrigt. Frågan om behandlingsmetoderna sammanhänger nära med utformningen av det straffrättsliga reaktionssystemet och faller sålunda, såsom strafflagberedningen framhållit i sitt yttrande över 1949 års motion, inom det utredningsuppdrag som anförtrots åt beredningen. Något behov att vid sidan av strafflagberedningen till skapa en särskild utredning rörande förbättrade möjligheter att behandla sexualbrottslingar föreligger säkerligen icke.

Strafflagberedningen hänvisar i sitt yttrande till en början till sitt år 1949 avgivna yttrande samt fortsätter:

I anslutning till vad beredningen anförde i sitt utlåtande 1949, finner beredningen en vetenskaplig undersökning av det föreliggande problemet vara önskvärd. Redan förra gången framhöll beredningen emellertid att en sådan utredning icke är en uppgift för en statlig kommitté. Beredningen vill nu erinra om det kriminologiska institutet vid Stockholms högskola som vore en lämplig instans för en undersökning av denna art. Detta institut har icke ens sin existens garanterad genom något statsanslag. Om de medel som eljest skulle anslås till en kommitté för frågans utredning ställdes till institutets förfogande, skulle de komma till bättre nytta. Beredningen vill också i detta sammanhang erinra om det tidigare framförda kravet på en professur i kriminologi. En sådan skulle jämväl vara ägnad att främja undersökningar av den art som motionärerna önska.

Till den del det är fråga om utredning av reaktionssystemet för ifrågasvarande form av brottslighet har, såsom beredningen framhöll 1949, uppdrag härutinnan anförtrots åt straffrättskommittén och strafflagberedningen, och något behov av en särskild utredning synes icke föreligga. Beredningen, som för närvarande har sin uppmärksamhet särskilt riktad på abnormbrottsligheten och därvid bl. a. på vikten av en utveckling av den öppna världens organisation, ämnar efter förmåga söka tillgodogöra sig resultaten av den vetenskapliga forskningen på området.

Sammanfattningsvis vill strafflagberedningen föreslå att sedlighetsbrotten göras till föremål för en vetenskaplig undersökning, vilken anförtros åt det kriminologiska institutet vid Stockholms högskola.

Utskottet har såsom sakkunniga i ärendet hört leg. läkaren Elsa-Brita Nordlund, professorn i rättspsykiatri vid Karolinska institutet Gösta Rylander och numera framlidne överläkaren vid Håga sjukhus Folke Kinnmark.

Utskottet.

I motionen begäres en utredning rörande förbättrade möjligheter att behandla sexualbrottslingar. Motionärerna framhålla, att sedlighetsbrott vore belagda med synnerligen stränga straff. Genom mångårigt frihetsberövande av sedlighetsförbrytare, som i allmänhet vore människor med abnorm drifts-

inställning men i övrigt i de flesta fall nyttiga samhällsmedborgare, åstadkommes visserligen under den tid frihetsförlusten varade ett effektivt skydd men vederbörande kunde knappast härigenom anses ha blivit botade från sina sjukliga böjelser. Om möjlighet funnes att mera varaktigt befria dessa personer från deras sjukliga sexuella inriktning skulle man kunna bereda deras offer ett långt effektivare skydd och tillgodose det samhälleliga intresset av att socialt anpassa sexualbrottslingarna. Straffregler kunde säkerligen icke avvaras, men andra i det enskilda fallet mera effektiva alternativ att komma till rätta med sedlighetsförbrytarna borde tillskapas. Det syntes lämpligt att frågan gjordes till föremål för särskilda undersökningar.

Såsom ovan nämnts hemställde samma motionärer år 1949 om en allmän utredning med uppgift att överväga åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, därvid bl. a. angavs, att orsakerna till sedlighetsbrott borde göras till föremål för särskild undersökning. I sitt då avgivna utlåtande erinrade utskottet till en början om att strafflagens bestämmelser om sedlighetsbrott vore föremål för revision genom straffrättskommittén samt att strafflagberedningen arbetade på reformer inom det straffrättsliga reaktionssystemets område. Utskottet fann det uppenbart, att det pågående reformarbetet ej borde avbrytas och kunde sålunda icke förorda, att en allmän utredning skulle övertaga de då verksamma utredningsorganens arbetsuppgifter på ifrågavarande område. Beträffande frågan om i stället ytterligare utredningsorgan erfordrades för en allsidig belysning av hithörande problem och samordnande av skyddet mot sexualbrottsligheten fann utskottet, att det visserligen skulle vara av stort värde om en ingående undersökning verkställdes på detta område, men att det icke syntes påkallat att tillsätta en särskild kommitté för ändamålet. Utskottet ansåg, att undersökningen kunde ske under enklare former och erinrade härvid om att socialstyrelsen i sitt yttrande över den dåvarande motionen föreslagit, att socialstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen skulle utföra de erforderliga specialundersökningarna. Med hänsyn till innehållet i detta och övriga yttranden över nämnda motion förväntade utskottet, att erforderliga initiativ skulle tagas av de berörda myndigheterna och utredningsorganen efter samråd med varandra och fann därför ej påkallat föreslå riksdagen att rikta någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Fyra reservanter inom utskottet ansågo, att undersökningarna på förevarande område torde bliva så omfattande, att de förutsatte beslut av Kungl. Maj:t och hemställde sålunda om anordnande genom de båda nyssnämnda ämbetsverkens försorg av socialpsykiatriska undersökningar av sedlighetsförbrytare och offer för sådana. Reservanternas hemställan vann andra kammarens bifall men frågan förföll, när första kammaren biföll utskottets förslag.

Efter vad straffrättskommittén upplyst i sitt yttrande över nu ifrågavarande motion hade hösten 1949 överläggningar ägt rum med straffrättskommittén samt representanter från medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och strafflagberedningen om de åtgärder som borde vidtagas för att tillgodose de i utskottets ovan nämnda utlåtande angivna önskemålen. Härvid utta-

lades från medicinalstyrelsens sida bl. a., att vissa undersökningar beträffande avgränsade grupper av sexualbrottslingar utfördes av enskilda vetenskapsmän. I avvaktan på resultatet av dessa undersökningar hade straffrättskommittén icke funnit anledning att taga initiativ till några ytterligare undersökningar. Kommittén hade emellertid upptagit samarbete med de vetenskapsmän som voro sysselsatta med de ovan nämnda specialundersökningarna och knutit en av dem, överläkaren Folke Kinnmark, till kommittén. Kommittén hade slutligen inhämtat, att från medicinalstyrelsens och socialstyrelsens sida några undersökningar på förevarande område icke påbörjats eller planlagts.

Sedlighetsbrotten ha under den senaste tiden varit föremål för särskild uppmärksamhet och betraktas i vida kretsar med oro. Man har här att göra med en tämligen begränsad grupp av brottslingar, vilkas gärningar ofta äro av farlig beskaffenhet och kunna medföra svåra lidanden för offren. Tydligt är att man genom frihetsberövande i en eller annan form av dessa brottslingar icke har skapat några garantier för att de icke återfalla i sådana brott. Sedlighetsbrott synas nämligen i mycket stor utsträckning vara betingade av abnormitet hos gärningsmannen och intaga därvidlag i jämförelse med andra brott en särställning. Enligt vad utskottet inhämtat från sakkunnigt håll känner läkarvetenskapen för närvarande icke, annat än i en del särskilda fall, fullt effektiva metoder för behandling av sedlighetsförbrytare. Ej ens kastrering anses garantera ett gynnsamt resultat i alla fall. Den av motionärerna framförda tanken torde med hänsyn till det anförda vara värd allt beaktande.

Utskottet anser nu liksom år 1949 icke påkallat att en särskild kommitté tillsättes för utredning på förevarande område. Såsom straffrättskommittén och strafflagberedningen anfört i sina yttranden över nu ifrågavarande motion utgöra de undersökningar, som här kunna komma i fråga, rent vetenskapliga forskningsuppgifter. Det har ovan antytts, att vissa undersökningar inletts av enskilda vetenskapsmän. Sålunda hade Kinnmark påbörjat en undersökning rörande våldtäktsförbrytare. Förste läkaren vid Psykiatriska sjukhusets i Stockholm rättspsykiatriska avdelning Roland Bejke undersöker exhibitionister och professorn Gösta Rylander utför vissa undersökningar rörande den kriminella homosexualiteten.

Även om det sålunda med tillfredsställelse kan konstateras, att på enskilt initiativ vissa forskningar igångsatts, är det emellertid, för att syftet att bereda bättre möjligheter att behandla sexualbrottslingar skall kunna tillfullo tillgodoses, icke tillräckligt med specialundersökningar på begränsade områden. Forskingen synes efter hand böra utvidgas att omfatta även andra typer av sexualbrottslingar än de ovan nämnda. Det är även av särskild vikt att denna forskning planlägges och samordnas av något därför lämpat organ för att man så snabbt som möjligt, med användande av de resultat som må vinnas, skall kunna ernå förbättrade behandlingsmöjligheter. Utskottet har inhämtat, att det år 1945 upprättade *statens medicinska forskningsråd* enligt gällande reglemente har att taga initiativ till sådan

forskning, som är av särskild betydelse för landet, samt föranleda enskilda forskare att eljest upptaga eller fortsätta speciella forskningsuppgifter och, när så finnes påkallat, organisera samarbete bland dem för lösande av särskilda uppgifter, samt att utgöra en centralorganisation för lämnande av råd och anvisningar till myndigheter och enskilda rörande den medicinska forskningen och därmed sammanhängande frågor.

Forskningsrådet synes sålunda väl lämpat att planlägga och samordna den forskning som enligt utskottets mening bör utföras för att tjäna som grundval för utredande av frågan om effektivare åtgärder mot ifrågavarande brottslingar.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 374, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt statens medicinska forskningsråd att planlägga och samordna den forskning som kan anses lämplig och behövlig i syfte att bereda bättre möjligheter till behandling av sexualbrottslingar.

Stockholm den 13 november 1951.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lodenius, Olofsson, Cassel, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Ivar Nilzon och Lindgren;

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Johansson i Norrfors, Lindberg, fröken Öberg, herr Östlund, fru Gärde Widemar och herr Jacobsson i Sala.

Reservationer:

1) av herr *Hedlund* i Östersund, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

I motionen — — — (lika med utskottet) — — — särskilda undersökningar.

Såsom ovan — — — (lika med utskottet) — — — utskottets förslag.

Efter vad — — — (lika med utskottet) — — — eller planlagts.

Straffrättskommittén och strafflagberedningen ha påpekat, att de undersökningar motionärerna efterlysa utgjorde rent vetenskapliga forskningsuppgifter och att sådana icke med fördel kunde anförtros åt någon statlig kommitté. Såsom vidare framhållits av straffrättskommittén få undersökningar rörande orsakerna till sexualbrott och brottslingsklienteletts beskaffenhet sin största betydelse vid utformningen av metoderna för behandling av sexualbrottslingar och brottsförebyggande åtgärder i övrigt. Frågan om behandlingsmetoderna har nära samband med utredningen av reaktionssystemet för ifrågavarande brottslighet. Sådan utredning ingår i de uppdrag som anförtrots åt straffrättskommittén och strafflagberedningen.

Såsom ovan antytts ha forskningar på ifrågavarande område inletts. Sålunda hade Kinnmark påbörjat en undersökning rörande våldtäktsförbrytare. Förste läkaren vid Psykiatriska sjukhusets i Stockholm rättspsykiatriska avdelning Roland Bejke undersöker exhibitionister, och professorn Gösta Rylander utför vissa undersökningar rörande den kriminella homosexualiteten.

Straffrättskommittén och strafflagberedningen, som ha sin uppmärksamhet riktad på hithörande problem och äga kännedom om nyssnämnda undersökningar, ha förklarat, att de i sitt arbete ämna söka tillgodogöra sig resultaten av den vetenskapliga forskningen på förevarande område.

Även om formella hinder icke möta mot att begära den utredning som motionärerna avse, anser utskottet dock att resultaten av straffrättskommitténs och strafflagberedningens arbete på hithörande område böra avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtagas.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 374, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2) av herrar *Ahlkvist, Olofsson* och *Ivar Nilzon*.
